

дні 2013 року приховало той факт, що реальний дефіцит платіжного балансу був не набагато менше ніж у 2012 році – 4,17 млрд. дол. США.

Таким чином, тільки удосконалення міжнародної економічної діяльності за окремими її напрямками (позиціями) забезпечує передумови щодо оптимізації структури платіжного балансу країни. В свою чергу раціональна структура платіжного балансу країни (без державних боргів і профіцитів) стає важливим фактором ефективності функціонування національної економіки. Тільки зважена зовнішньоекономічна політика Уряду з орієнтацією на ефективність діяльності первинних суб'єктів господарювання дає змогу забезпечити прогресивну динаміку експорту країни і до того ж не за рахунок товарів проміжного споживання (сировини), а завдяки виробництву сучасних засобів виробництва (продукція машинобудівельної галузі).

ЛІТЕРАТУРА

1. Дефіцит і профіцит платіжного балансу. Концепція резидентності [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua
2. Новицький В. Міжнародна економічна діяльність України : підручник / Новицький В. Є. – К. : КНЕУ, 2003. – 948 с.
3. Про стан платіжного балансу в 2013 році [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua

*Л. В. Гнилицька,
доктор економічних наук,
професор кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Володимира Гетьмана»*

СУЧАСНІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ І ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Заключним етапом здійснення процесів із забезпечення стійкого та безпечно-го функціонування підприємства є оцінювання досягнутого рівня його економічної безпеки. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин економічна безпека розглядається в двох взаємопов'язаних розрізах: статичному, що характеризується досягнутим рівнем стану захищеності економічних інтересів підприємства від впливу загроз та динамічному, що визначається як результат здійснення процесів із забезпечення досягнутого стану захищеності. Тому, перед науковцями постає нагальне завдання розробки сучасних моделей діагностики, які б дозволяли враховувати дуалістичну природу економічної безпеки та забезпечували найточніше оцінювання стану захищеності підприємства від впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища.

Дослідженню окремих теоретичних і практичних аспектів формування підходів до оцінювання стану економічної безпеки суб'єктів господарювання присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: В. Пономарьов та Г. Козаченко [1], Д. Ковальов та І. Плетнікова [2], Є. Олейніков [3], М. Бендіков

[4], Л. Гончаренко [5] та інші. Разом з тим, аналіз наукових публікацій цих авторів дозволяє констатувати той факт, що у своїй переважачій більшості запропоновані ними підходи базуються на методиках фінансової діагностики. Однак, економічна безпека є системною та багатоаспектною категорією, що характеризується не лише кількісними, але і якісними показниками, тому використання для оцінювання її рівня однієї з методик фінансової діагностики є невиправданим. Це підтверджується цілою низкою проблем, серед яких, на нашу думку, найголовнішими є:

- статичність критеріїв оцінювання економічної безпеки дозволяє розглядати її лише як стан, тоді як безпека характеризується також здійсненням процесів (діяльності) для забезпечення відповідного стану;
- зосередження уваги в основному на фінансових показниках, тоді як стан безпеки характеризується і низкою нефінансових показників;
- незбалансованість (низька збалансованість) показників, що описують вплив внутрішніх та зовнішніх загроз безпеці підприємства;
- історичний характер інформації про стан економічної безпеки, тоді як така інформація має носити також і стратегічний характер та бути гнучкою до змін у зовнішньому середовищі.

Метою доповіді є обґрунтування необхідності розроблення нового методичного підходу до оцінювання стану економічної безпеки, який би найбільш точно відповідав сучасним вимогам фахівців з безпеки і виступав інформаційним підґрунтя здійснення заходів в системі забезпечення стійкого функціонування та розвитку підприємства.

В основу цього підходу покладено методіку оцінювання, що ґрунтується на принципах системної цілісності великої кількості взаємопов'язаних факторів, які визначають стан захищеності господарської діяльності підприємства, його місце на ринку конкурентів, узгодженість інтересів різних груп зацікавлених у його діяльності осіб. Для того, щоб реалізувати подібну багатовекторну політику управління цими факторами, необхідно мати комплексну систему збалансованих стратегічних цілей і ключових показників, яку забезпечує одна із методик стратегічного управлінського обліку – система збалансованих показників (СЗП).

Збалансована система економічних показників передбачає узгодженість за трьома векторами: між фінансовими та нефінансовими показниками діяльності підприємства; між внутрішніми та зовнішніми аспектами; між ретроспективним та перспективним фокусом трансформації інформації. Саме така узгодженість, на нашу думку, виокремлює цю систему серед сукупності моделей та підходів до оцінювання стану та рівня економічної безпеки і формує методологічну основу системно-цільового підходу в оцінюванні безпеки вітчизняних підприємств.

Основна увага в системі збалансованих показників звертається на оцінювання фінансових результатів щодо окремих процесів (зокрема і процесів по забезпеченню економічної безпеки), які доповнюються нефінансовими показниками діяльності безпосередніх виконавців цих процесів за чотирма різними перспективами: фінансовою, перспективою контрагентів (клієнтів), перспективою бізнес-процесів та перспективою кадрового потенціалу, що дозволило нам окреслити аспекти стратегії підтримання безпечного функціонування підприємства (рис. 1).

Грунтуючись на методичних підходах щодо узгодженості (збалансованості) окремих груп фінансово-економічних показників, які надає СЗП, автором запропоновано виділення низки особливостей використання зазначеної системи при оцінюванні стану економічної безпеки та процесів, котрі забезпечують досягнення такого стану, що передбачає:

- встановлення пріоритетності впливу окремих перспектив забезпечення безпеки підприємства. Для цього кожній перспективі присвоюється вагове значення у відповідності до рівня впливу виявлених ризиків та загроз на стійкий розвиток підприємства так, щоб у сукупності ці вагові значення склали 1;

- під кожен перспективу розробляються цілі та заходи з безпеки і визначаються результативні та випереджувальні показники, якими оцінюються ці заходи. Відтак, результативні показники характеризують стан економічної безпеки на певну дату, а випереджувальні дозволяють оцінити діяльність спеціалістів з безпеки по забезпеченню досягнутого стану економічної безпеки;

- розроблення шкали відповідності фактично досягнутих показників еталонним значенням з метою найбільш точного оцінювання рівня безпеки за окремим напрямом (перспективою) її забезпечення;

- визначення узагальнюючого критерію оцінювання досягнутого рівня економічної безпеки з позицій системної цілісності та його інтерпретація, що дозволить найточніше охарактеризувати безпечність здійснення суб'єктами господарювання своєї діяльності.

Рис. 1. Застосування системи збалансованих показників в контексті стратегії по забезпеченню економічної безпеки підприємства [складено автором]

Практичне застосування авторського методичного підходу до оцінювання стану економічної безпеки потребуватиме виконання переліку дій, відображених в табл. 1.

Таблиця 1
 Алгоритм застосування системно-цільового підходу
 до оцінювання стану економічної безпеки підприємства

<i>Алгоритм застосування методичного підходу</i>	<i>Заходи, характерні для окремого етапу алгоритму</i>
1	2
1. Встановлення напрямів здійснення заходів з безпеки та визначення їх пріоритетності	Заходи з безпеки повинні забезпечувати безпечність стосунків з контрагентами, безпечність протікання бізнес-процесів, безпечність взаємовідносин з персоналом, що спричинить досягнення запланованих фінансових показників, які характеризують стійкий фінансовий стан та перспективність розвитку в майбутньому. При цьому найвищий ранг пріоритетності має група заходів, що характеризує перспективу, за якою виявлено найвищий ступінь ризиконебезпечності.
2. Формування переліку індикаторів за кожним напрямом та обґрунтування їх еталонних значень (табл. 2)	Під кожний напрям забезпечення безпеки розробляються результативні та випереджувальні показники. Результативні показники характеризують стан економічної безпеки на певну дату, а випереджувальні – дозволяють оцінити діяльність спеціалістів з безпеки по забезпеченню цього стану
3. Здійснення градації відповідності фактично досягнутих показників їх еталонним значенням (табл. 3)	Для деталізації відповідності фактично досягнутих показників їх еталонним значенням застосовують метод бальних оцінок і визначають чотири рівні їх узгодженості, які дозволяють охарактеризувати стан процесів щодо недопущення та/чи нейтралізації загроз: 1) максимальний рівень (80–100 балів), якщо фактично досягнутий показник перевищує еталонне значення; 2) високий рівень (50–79 балів), якщо фактично досягнутий показник знаходиться в межах еталонного значення; 3) достатній рівень (20–49 балів), якщо фактично досягнутий показник не суттєво відрізняється від еталонного значення; 4) критичний рівень (0–19 балів), якщо фактичний показник істотно відрізняється від його еталонного значення.
4. Визначення часткового показника оцінювання економічної безпеки за	Частковий показник (G_j) розраховують як результат ділення суми значень окремих індикаторів, визначених у балах, що характеризують їх відповідність граничному значенню (y_j) на кількість індикаторів, що формують від-

окремим напрямом її забезпечення	повідний напрям безпеки (w_j). При цьому використовують формулу: $G_j = \sum y_j : w_j$.
5. Визначення критерію (узагальнюючого показника) оцінювання економічної безпеки	Узагальнюючий показник (I) розраховується як сума добутків часткових показників за кожним напрямом забезпечення безпеки (G_j) на питому вагу значимості цієї групи індикаторів при прийнятті відповідних управлінських рішень щодо пріоритетності заходів протидії впливу виявлених загроз стійкому та безпечному функціонуванню підприємства (X). Тобто: $I = \sum G_j \times X$.
6. Інтерпретація досягнутого рівня критерію оцінювання	Якщо значення критерію оцінювання економічної безпеки складає: а) 80–100 пунктів – максимальний рівень безпеки підприємства; б) 50–79 пунктів – високий рівень безпеки підприємства; в) 20–49 пунктів – остатній рівень безпеки підприємства; г) 0–19 пунктів – низький рівень безпеки підприємства.

Важливого значення при практичному застосуванні системно-цільового підходу в оцінюванні економічної безпеки підприємства набуває формування переліку індикаторів, які найкращим чином дають можливість оцінити безпечність відносин з потенційними клієнтами, стабільність стосунків з персоналом підприємства, ефективність протікання бізнес-процесів, що, як очікується, буде підтверджено досягненням найкращих (визначених стратегією розвитку) показників фінансового стану підприємства.

Відтак, обґрунтовуючи систему оцінюючих показників, ми керувалися наступними принципами підготовки даних:

- причинно-наслідковий характер взаємозв'язку між цілями та показниками їх досягнення;

- зіставність показників, що характеризують стан економічної безпеки за ряд періодів в межах одного підприємства чи для підприємств в межах економічного виду діяльності або регіону;

- наявність чітких фіксованих меж варіації критичного значення показників;

- врахування індивідуальних особливостей підприємств різних видів економічної діяльності при обґрунтуванні системи економічних показників;

- простота та точність методики розрахунку показників.

Умовний перелік показників (індикаторів), що можуть бути використаними в даній методиці, інтерпретація їх змісту та характер взаємодії в контексті досягнення стратегічних цілей підприємства надано в табл. 2.

Здійснюючи обґрунтування еталонних (граничних значень) цих індикаторів, слід керуватися наступними правилами:

- для фінансових показників результативного характеру, що характеризують перспективу фінансів найбільш обґрунтованим буде вибір середньога-

лузових значень показників, що найбільш точно враховують специфіку підприємств певного виду економічної діяльності;

– для нефінансових показників, що характеризують перспективу співпраці з контрагентами, персоналом та перспективу бізнес-процесів найбільш аргументованим буде бенчмаркінговий підхід до їх обґрунтування чи експертне оцінювання з позицій бачення стратегії забезпечення безпеки на власному підприємстві.

Не менш важливого значення ніж обґрунтування еталонних значень індикаторів має визначення відповідності їх досягнення фактичними показниками. Порівняння фактично досягнутих показників з еталонними за певним напрямом забезпечення безпеки дозволить оцінити ефективність здійснення як окремих процесів щодо забезпечення безпеки, так і діяльності окремих суб'єктів, що несуть персональну відповідальність за виконання цих показників. Адже від того наскільки ефективною буде діяльність окремих суб'єктів при виконанні встановлених показників залежить як ефективність забезпечення окремих напрямів безпеки, так і досягнутий рівень стану захищеності підприємства від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз за усіма напрямками забезпечення безпеки.

Для більш глибокої деталізації відповідності фактично досягнутих показників їх еталонним значенням запропоновано замість традиційної методики визначення абсолютних та відносних різниць застосовувати метод бальних оцінок, що набув найширшого розповсюдження серед інших альтернативних методик у практичній діяльності спеціалістів служби економічної безпеки вітчизняних підприємств. Приклад такої градації за перспективою взаємин з контрагентами надано в табл. 3.

Оцінювання ефективності проведення заходів за окремим напрямом забезпечення безпеки здійснення на основі часткового показника оцінювання стану економічної безпеки (G_j), який визначається як результат ділення суми значень окремих індикаторів, визначених у балах, що характеризують їх відповідність граничному значенню (u_j) на кількість індикаторів, котрі розкривають відповідну перспективу (w_j).

При цьому використовують формулу: $G_j = \sum y_j : w_j$ (1).

Таблиця 2

ПЕРЕЛІК ІНДИКАТОРІВ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ НАПРЯМИ (ПЕРСПЕКТИВИ) ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА (розшифровка кроку 2 алгоритму, наданого в табл. 1)

№ з/п	Найменування індикатора	Характеристика взаємозв'язків між індикаторами (перший показник – причина, другий показник –	Відповідність стратегії забезпечення безпечного функціонування підприємства
1	2	3	4
Перспектива «Фінанси»			
1.	Коефіцієнт поточної ліквідності, К	Оцінювання загрози неплатоспроможності	Характеризує ефективність здійснюваних процесів (політики) по забезпеченню платоспроможності підприємства з метою недопущення фінансової кризи
2.	Коефіцієнт Бівера, К	«2-1» – зростання платоспроможності за рахунок вивільнених коштів від операційної діяльності (їх ефективного використання)	Характеризує ефективність управління грошовими коштами в запасах та дебіторській заборгованості з метою недопущення загрози непогашення поточних зобов'язань
3.	Рентабельність капіталу, %	Оцінювання загрози неефективного використання власних та залучених ресурсів	Характеризує ефективність управління власним та залученим капіталом з метою недопущення загрози зниження економічного ефекту від використання капіталу
4.	Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу, К	Оцінювання загрози втрати фінансової стійкості підприємства	Характеризує ефективність використання власного та залученого капіталу без загрози потрапити у фінансову залежність від кредиторів
5.	Коефіцієнт загальної оборотності активів, К	«5-3» – зростання рентабельності за рахунок більш швидкого обертання активів протягом операційного циклу	Характеризує ефективність управління активами підприємства з метою недопущення загрози невіправданого відволікання їх з
6.	Частка чистого оборотного капіталу в активах підприємства, К	Оцінювання загрози невиконання операційної діяльності без залучення позикового капіталу	Характеризує можливість здійснення операційної діяльності за рахунок власного капіталу в разі існування загрози неотримання залучених коштів
Перспектива «Кадрового потенціалу»			
7.	Рівень професійного ризику за категоріями персоналу, бали	«7-3» – високий рівень професійного ризику спричиняє неефективне управління капіталом підприємства	Характеризує ризиконезпечність діяльності ключового персоналу підприємства, що може спричинити зниження ефективного використання ресурсів
8.	Відповідність кваліфікації рівню складності виконуваних робіт, %	«8-7» – низький рівень кваліфікації персоналу спричиняє зростання професійного ризику	Характеризує ризик підприємства в разі неможливості здійснення статутної діяльності підприємства за рахунок низької кваліфікації його персоналу

Продовж. табл. 2			
1	2	3	4
9.	Рівень середньої заробітної плати по підприємству у відношенні до аналогічного показника по галузі, %	«9-7» – невідповідність розміру заробітної плати середньогалузевим показникам спричиняє недобале ставлення персоналу до своїх професійних обов'язків, а відповідно - зростання професійного ризику	Характеризує стан узгодженості інтересів персоналу підприємства та його власників з метою недопущення зростання професійних ризиків
10.	Ефективність використання кадрового потенціалу, К	Оцінювання конкурентних переваг спричинених професійними якостями персоналу	Характеризує конкурентні переваги підприємства в межах певного регіону чи виду економічної діяльності, пов'язані з використанням кадрового потенціалу у разі існування загрози втрати певного сегмента ринку (недобросовісної конкуренції)
11.	Рівень морально-психологічного клімату в колективі, бал	«11-7» – низький рівень морально-психологічного клімату спричиняє зростання професійного ризику	Характеризує рівень незадоволеності співробітників умовами праці та винагородою за неї, що може проявитися загрозами невиконання ними професійних обов'язків
12.	Стабільність роботи персоналу, роки	«12-10» – стабільності роботи персоналу є запорукою ефективності його використання	Характеризує стабільність роботи ключового персоналу підприємства та уникнення загрози плинності кадрів
Перспектива «Внутрішніх бізнес-процесів»			
13.	Коефіцієнт запасу міцності, К	Оцінювання ризику збитковості діяльності	Характеризує допустиме падіння обсягів діяльності без загрози для підприємства потрапити в зону збитків
14.	Операційний важель, рази	Оцінювання впливу структури витрат на зміну прибутку підприємства	Характеризує можливість оптимізації прибутку підприємства в разі загрози падіння обсягів діяльності
15.	Рівень прогресивності технологій, К	Оцінювання технологічного потенціалу підприємства	Характеризує технологічні (технічні) переваги підприємства у порівнянні з іншими підприємствами регіону чи відповідного виду економічної діяльності в разі існування загрози недобросовісної конкуренції
16.	Рентабельність виробництва, %	«16-13» – високий показник рентабельності виробництва слугує запорукою беззбитковості операційної діяльності	Характеризує ефективність управління менеджментом підприємства виробничими процесами при існуванні загрози зниження обсягів діяльності
17.	Відсоток браку (перевитрат) у складі готової продукції, %	Оцінювання ефективності використання виробничих ресурсів підприємства	Характеризує ефективність використання виробничих ресурсів при існуванні загрози зниження цін на продукцію
18.	Частка нових продуктів та нових клієнтів у складі реалізації підприємства, %	Оцінювання бізнес-переваг перед конкурентами, пов'язаних з більш високою якістю продукції чи більш низькими цінами на неї	Характеризує бізнес-переваги підприємства перед конкурентами у разі загрози зниження ринків збуту

1	2	3	4
Перспектива «Співпраці з контрагентом»			
19.	Рівень економічної надійності контрагента, К	«19-2» – більш висока економічна надійність клієнта спричиняє впевненість у вчасному погашенні дебіторської заборгованості, а значить зростання коефіцієнта Бівера	Характеризує безпечність взаємовідносин з потенційними контрагентами у разі існування загрози невиконання ними своїх зобов'язань
20.	Частка сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості в сумі дебі-горської заборгованості	«19-20» – більш високий рівень економічної надійності клієнтів дозволяє стверджувати про зниження частки сумнівної та безнадійної заборгованості при їх розрахунках з підприємством	Характеризує ефективність здійснення платіжної політики при виникненні загрози недобросовісних відносин з клієнтами
21.	Конфліктність контрагента, бали	«21-19» – високий рівень конфліктності контрагента може стати однією з причин його економічної ненадійності	Характеризує безпечність взаємовідносин з контрагентом у разі виникнення загрози конфліктних ситуацій, пов'язаних з діяльністю цього контрагента
22.	Рівень конкуренції за регіоном, видом економічної діяльності чи окремим контрагентом	Оцінювання добросовісності (надійності) взаємовідносин між підприємствами в межах регіону чи виду економічної діяльності	Характеризує безпечність взаємовідносин між суб'єктами господарювання в разі зниження конкуренції за певними напрямками діяльності
23.	Частка зірваних (неритмічних) поставок у загальній сумі поставок підприємства,	«19-22» – економічно ненадійний та конфліктний постачальник спричинить зростання зірваних (неякісних) поставок;	Характеризує безпечність взаємовідносин з постачальниками у разі існування загрози їх недобросовісності
24.	Частка постійних покупців у структурі реалізації підприємства, %	«22-17» – використання неякісної сировини збільшить суму Оцінювання стабільності взаємовідносин з покупцями	Характеризує стабільність взаємовідносин з покупцями у разі існування загрози зниження ринків збуту

Таблиця 3

Градація рівнів економічної безпеки за перспективою співпраці з контрагентами (розшифровка кроку 3 алгоритму, наданого в табл. 1)

Індикатор	Еталонне значення	Рівні забезпечення безпеки (бали)			
		Максимальний (80–100)	Високий (50–79)	Достатній (20–49)	Критичний (0–19)
1. Рівень економічної надійності контрагента, К	1,2	>1,2	1-1,2	0,5-0,9	< 0,5
2. Частка сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості підприємства, %	15	<15	15,1 -20	20,1– 30	>30
3. Конфліктність контрагента, бали	20	<20	21-30	31 – 40	< 40
4. Рівень конкуренції за регіоном, видом економічної діяльності чи окремим контрагентом	Високий	Дуже високий	Середній	Низький	Монопольна діяльність
5. Частка постійних покупців в структурі реалізації підприємства, %	70	> 70	50 – 69	30 – 49	< 30
6. Частка зірваних (неритмічних) поставок в загальній сумі поставок підприємства, %	15	< 15	16-20	21-30	> 30

Оцінювання досягнутого стану економічної безпеки підприємства здійснюють на основі узагальнюючого критерію (I), що розраховується як сума добутків часткових показників за кожним напрямом забезпечення безпеки (Gj) на питому вагу значимості цього напрямку при прийнятті відповідних управлінських рішень щодо пріоритетності заходів протидії впливу виявлених ризиків та загроз стійкому та безпечному функціонуванню підприємства (X). При цьому використовують формулу: $I = \sum G_j \times X$ (2).

Важливе значення для практичного тлумачення отриманих у даній методиці результатів має правильно побудована шкала інтерпретації узагальнюючого критерію оцінювання стану економічної безпеки (з виділенням рівнів досягнення такого стану). Характеристика стану економічної безпеки підприємства при досягненні відповідного значення узагальнюючого критерію надана в табл. 4.

Градація рівнів та характеристика стану економічної безпеки підприємства при досягненні відповідного рівня

<i>Рівень безпеки</i>	<i>Значення узагальнюючого критерію оцінювання безпеки</i>	<i>Характеристика стану економічної безпеки підприємства при досягненні відповідного рівня</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Максимальний	80–100	<ul style="list-style-type: none"> – діяльність підприємства характеризується максимальною реалізацією інтересів і повною нейтралізацією внутрішніх та зовнішніх загроз; – ефективно використовуються власні та залучені ресурси, підприємство фінансово стійке, платоспроможне, рентабельне; – підприємство характеризується високим технічним рівнем устаткування та використанням найсучасніших технологій, що дає йому переваги перед конкурентами; – воно вирізняється високою ефективністю менеджменту, високим рівнем кваліфікації персоналу, низькою плинністю кадрів; високою соціальною захищеністю та сприятливим морально-психологічним кліматом в колективі.
Високий	50–79	<ul style="list-style-type: none"> – діяльність підприємства характеризується високим рівнем реалізації інтересів і нейтралізацією основних внутрішніх та зовнішніх загроз; – ефективно використовуються фінансові ресурси, підприємство є фінансово незалежним, рентабельність його діяльності є середньою по окремому виду економічної діяльності; – підприємство характеризується високим технічним рівнем устаткування та використанням сучасних технологій, що дає йому можливість утримувати середні позиції всередині окремого виду економічної діяльності; – підприємство характеризується ефективною системою менеджменту, високим рівнем кваліфікації для більшої частини персоналу, невисокою плинністю кадрів; соціальною захищеністю та сприятливою психологічною атмосферою в колективі.

Достатній	20–49	<ul style="list-style-type: none"> – діяльність підприємства характеризується ефективною реалізацією інтересів та нейтралізацією найбільш небезпечних внутрішніх і зовнішніх загроз; – неефективно використовуються фінансові ресурси, але в короткостроковій перспективі підприємство є фінансово незалежним, показники рентабельності його діяльності є нижчими за середньогалузеві; – підприємство характеризується середнім технічним рівнем устаткування та використанням традиційних технологій, приблизно половина виробничих основних фондів морально та фізично зношені, показники фондоозброєності та матеріалоозброєності нижчі за середньогалузеві; – для підприємства є характерною порівняно ефективна система менеджменту, середній рівень кваліфікації персоналу, середня по галузі плинність кадрів; невисока соціальна захищеність персоналу та нестабільна психологічна атмосфера в колективі.
Низький	0–19	<ul style="list-style-type: none"> – підприємство здатне реалізувати лише окремі інтереси в силу неспроможності нейтралізувати більшість загроз його діяльності; – неефективно використовуються власні та залучені ресурси, підприємство фінансово нестійке, надмірно залежне від зовнішніх джерел фінансування, підприємство працює збитково; – підприємство характеризується низьким технічним рівнем устаткування та використанням застарілих технологій, високим рівнем морально та фізично зношені обладнання, низьким рівнем фондоозброєності та матеріалоозброєності праці; – для підприємства є характерною низька ефективність системи менеджменту, середній та переважно низький рівень кваліфікації персоналу, висока плинність кадрів, низька соціальна захищеність персоналу та несприятлива психологічна атмосфера в колективі.

Висновки з проведеного дослідження. Проведені дослідження дають можливість сформулювати низку узагальнюючих положень, які розкривають основні переваги системно-цільового підходу в оцінюванні стану економічної безпеки у порівнянні з існуючими науково-методичними підходами:

– по-перше, даний методичний підхід, ґрунтуючись на принципах системи збалансованих показників, передбачає узгодженість за трьома векторами: між

фінансовими та нефінансовими складовими діяльності підприємства, між внутрішніми та зовнішніми аспектами, між ретроспективним та перспективним фокусом трансформації інформації, що дозволяє оцінити не лише стан економічної безпеки, але й спрогнозувати його зміни у майбутньому;

– по-друге, в його основі лежить інтеграція зв'язків між основними напрямками стратегії забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства, що, в свою чергу, дозволяє більш усвідомлено підходити до вибору індикаторів економічної безпеки;

– по-третє, даний методичний підхід передбачає визначення інтегрального критерію оцінювання стану економічної безпеки підприємства з позицій концепції «системної цілісності», що забезпечує високу точність суджень аналітика з питань фінансово-економічної безпеки щодо ефективності заходів з безпеки;

– по-четверте, цей методичний підхід дозволяє узгодити та оптимізувати діяльність усіх функціональних підрозділів стосовно виконання ними заходів із забезпечення стабільного функціонування підприємства відповідно до обраної стратегії його безпеки та розвитку;

– по-п'яте, концептуальні основи системи збалансованих економічних показників у поєднанні з прийомами експертного оцінювання, що становлять підґрунтя даного методичного підходу оцінювання економічної безпеки дозволяють виявити приховані резерви ефективного використання корпоративних ресурсів та визначити пріоритетні вектори у взаєминах з контрагентами.

***О. М. Головченко,**
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки і міжнародних економічних відносин,
Міжнародний гуманітарний університет*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

Фінансова безпека є важливою складовою системи економічної безпеки держави. Під економічною безпекою ми розуміємо такий стан економічної системи, яке характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, здатністю забезпечувати на основі власних економічних інтересів свій стійкий і ефективний розвиток [1, с. 28].

Фінансова безпека країни в цілому, визначається ефективністю бюджетної, податкової та грошово-кредитної політики. При цьому слід враховувати ступінь впливу держави на кожну з сфер фінансової системи. Публічні фінанси можна розглядати як об'єкт прямого управління з боку держави. Держава також повинна створювати всі умови для стійкого фінансового стану господарських систем реального сектора економіки, в сфері міжнародних фінансів з урахуванням інтеграції країни і, звичайно ж, в сфері фінансового ринку. Тому для того, щоб визначити потенціал забезпечення фінансової безпеки держави необ-